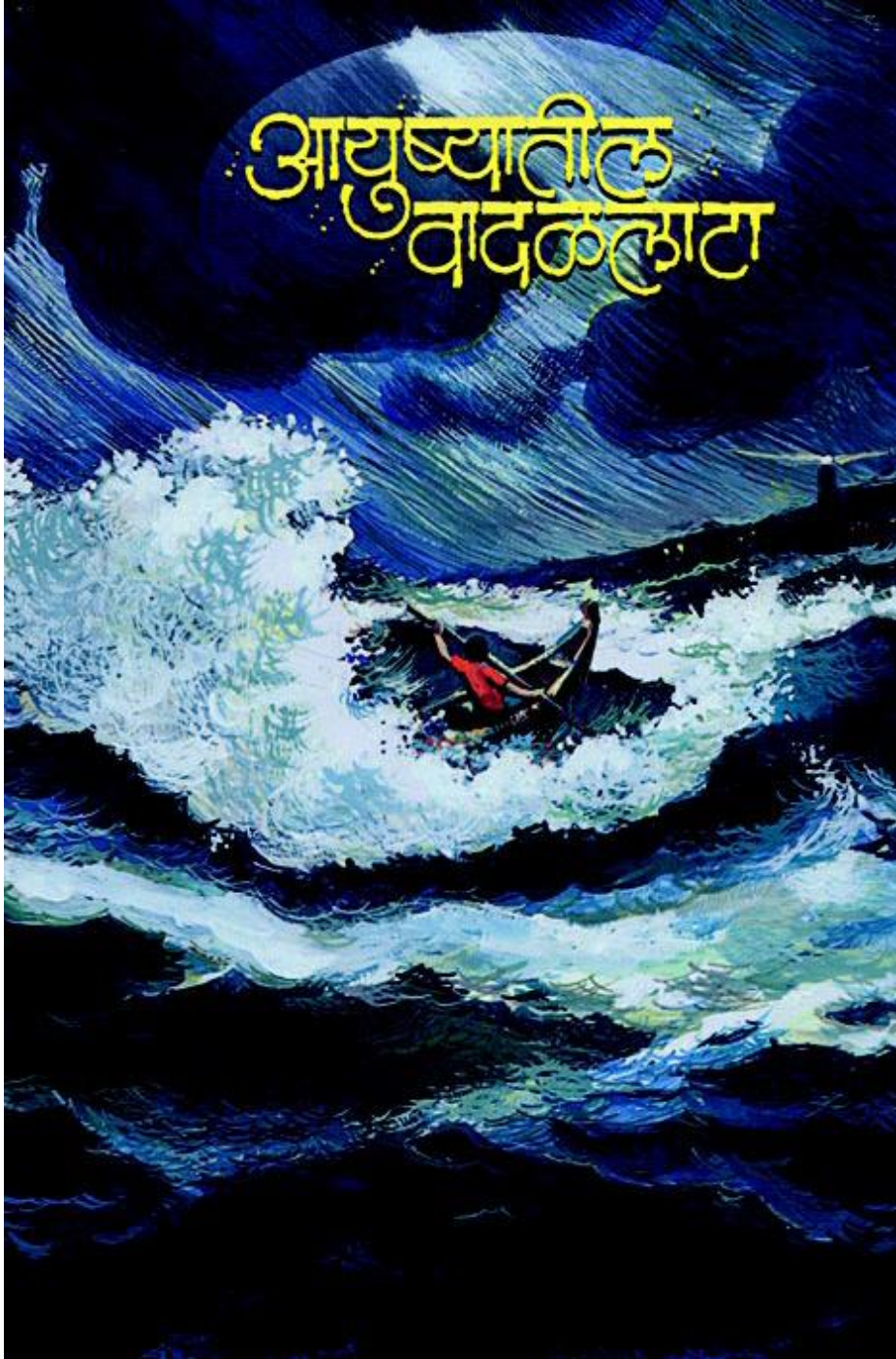
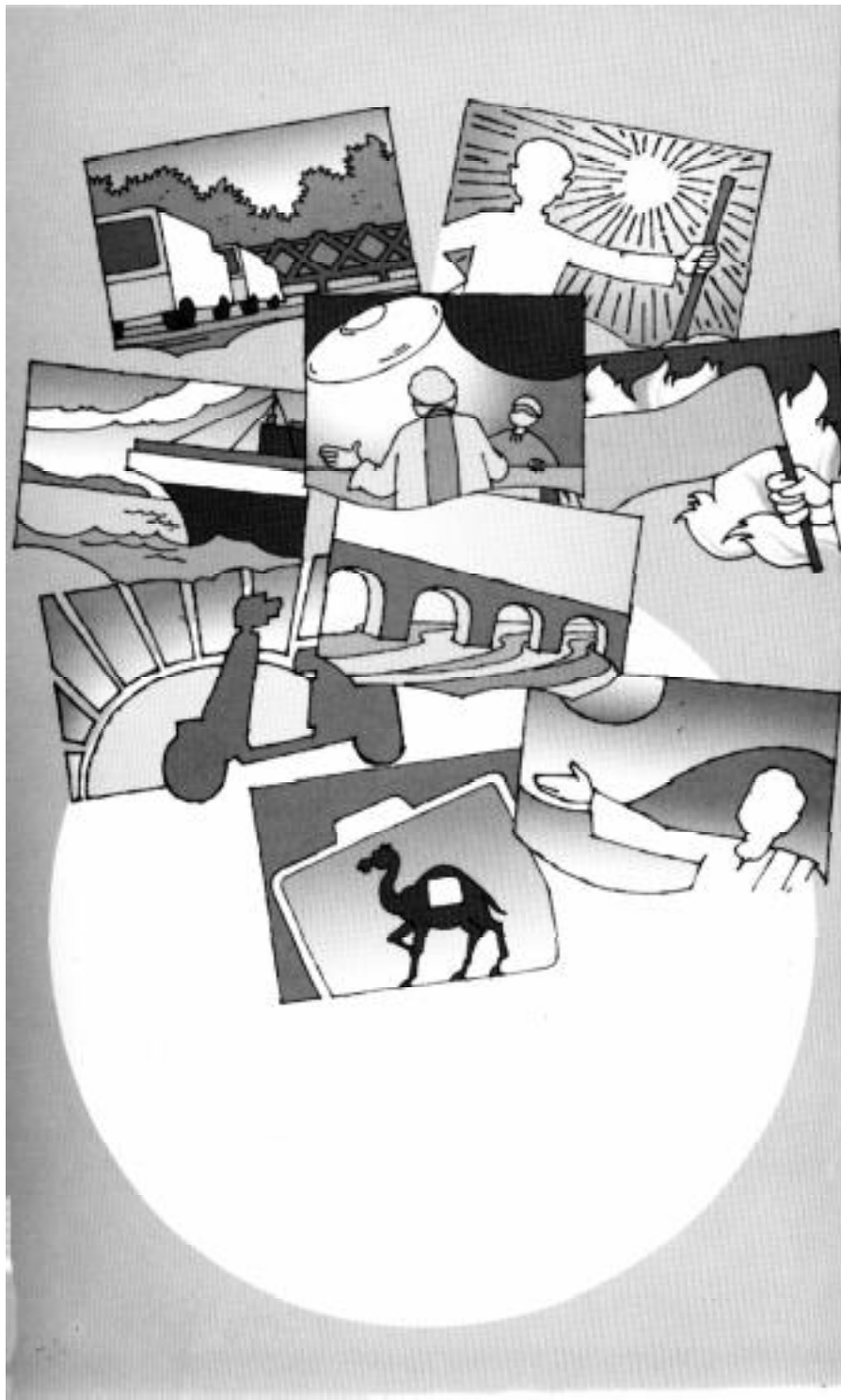

आयुष्यातील वादळलाटा

आयुष्यातील वादळलाटा

(विविध क्षेत्रांतील कर्तृत्ववान व्य तींच्या जीवनातील कसोटीचे प्रसंग)

संपादन
नीलिमा करमरकर

छात्र प्रबोधन
ज्ञान प्रबोधिनी
५१० सदाशिव पेठ,
पुणे ४११०३०

प्रस्तावना...

अचानक वादळाप्रमाणे येणाऱ्या कसोटीच्या क्षणी कसा निर्णय घ्यायचा हे कुणीच कुणाला शिकवलेले नसते; शिकवू शकणारही नसते. हे जरी खरे असले तरी प्रत्यक्ष अनुभवाला सामोरं जाण्यापूर्वी त्यातून जाणाऱ्या व्यक्तींचे अनुभवाचे बोल काही वेळा नकळत खूप मोठी प्रेरणा देऊन जातात. त्या व्यक्ती जिती या मोठ्या तितके त्यांचे अनुभवही धारदार कसोटीचे. संवेदनक्षम कुमारवयाच्या वाचकांसमोर अशा मोठ्या व्यक्तींच्या जडणघडणीचे, त्यांच्या स्वप्नांचे, त्यांच्या जीवनकार्याचे पट उलगडले तर त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या घडणीला पोषक असे आदर्श ज्याच्या त्याच्या आवडीप्रमाणे नकळत मिळतात; या दृढविश्वासातून ज्ञान प्रबोधिनीद्वारा कुमारांसाठी प्रकाशित केल्या जाणाऱ्या 'छात्र प्रबोधन' या मासिकातून वेगवेगळ्या लेखमाला दिल्या जातात. वाचकांच्या प्रतिक्रियांवरून त्या कुमारांना तसेच प्रौढांनाही खूप भावतात असे लक्षात आले. मग हे 'अनमोल शब्दधन' पुस्तकरूपाने जतन करायला हवे.' असे वाटले; 'आयुष्यातील वादळलाटा' हे यांपैकी पहिले पुस्तक प्रकाशित करताना खूप आनंद होत आहे.

आपल्या आयुष्यातील कसोटीच्या क्षणांविषयी, त्यावेळच्या आपल्या मनस्थिती-विषयी, तेव्हा घेतलेल्या निर्णयांविषयी विविध क्षेत्रातील काम करणाऱ्या काही थोर व्यक्तींनी आपले मनोगत येथे मांडले आहे. शिक्षणक्षेत्र, उद्योजकता, समाजसेवा, साहित्य, वैद्यकीय व्यवसाय, कलाकार, लष्करी सेवा अशा विविध क्षेत्रात विशेष कामगिरी करणाऱ्या या व्यक्तींचे अनुभव वाचताना असे लक्षात येते की, प्रत्येक क्षेत्रातील आव्हाने निरनिराळी असतात; निर्णयाचे स्वरूप वेगवेगळे असते आणि प्रत्येक व्यक्तीच्या व्यक्तिमत्त्वानुसार घेतलेले निर्णय वेगवेगळे असतात.

लष्करी कडक शिस्तीचा अधिकारी काही वेळा 'शिस्तीपेक्षा माणुसकी श्रेष्ठ' ही जाणीव ठेवून परिणामाची तमा न बाळगता अवघड निर्णय घेतो; एखादा भावनेपेक्षा कर्तव्य श्रेष्ठ मानतो; काहींच्या अनुभवातून संवेदनक्षमता, माणुसकी, स्वदेशप्रेम यांसारख्या भावगुणांचे मनोरम दर्शन घडते. कोणाच्या शारीरिक क्षमतेचा कस लागतो; तर कोणा कविहृदयी व्यक्तीच्या भावनिक व बौद्धिक कसोटीचा! कोणाचे मनोबल कसोटीला लागते; तर कोणाची जिद्द, धैर्य, कणखरता! या सर्व प्रसंगांतून जीवनाचे विविधरंगी दर्शन घडते.

या सर्व मोठ्या व्यक्ती तटस्थतेने आपल्या मागील आयुष्याकडे वळून पाहताहेत; आपले संस्मरणीय अनुभव येथे मांडत आहेत. त्यानिमित्ताने त्यांनी केलेले मुत्तम चिंतन खूप बोलके आहे. सर्वांनाच हे कसोटीचे क्षण अनुभवणं ही उत्कट अनुभूती वाटते. अशा क्षणी माणसाचा खरा कस लागतो; तो तावून-सुलाखून निघतो; म्हणून या क्षणांचं

ऋण मानावं तेवढं थोडंच आहे. कुंतीने ज्याप्रमाणे श्रीकृष्णाकडे 'विपद सन्तु मे शश्वत्' असं मागणं मागितलं होतं, त्याप्रमाणे असे कसोटीचे क्षण वारंवार माझ्या आयुष्यात येवोत' असं आगळं मागणं डॉ. व.सी. ताम्हनकर परमेश्वराकडे मागतात.

मनातला प्रामाणिकपणा, मनापासून केलेली मेहनत, पैशापेक्षा कलेला दिलेले महत्त्व पं. भीमसेन जोशींना महत्त्वाचे वाटते.

गायत्री मंत्राच्या उपासनेने ताण पेलण्याची आंतरिक शक्ती मिळत असल्याचे डॉ. नीतू मांडके आवर्जून सांगतात.

तर कितीही पूर्वतयारी केली, व्यवस्थित पूर्वनियोजन केले तरी आपल्या हातात नाहीत अशा गोष्टी घडतच असतात नि अडचणी निर्माण होतात. आता अशा वेळी 'सगळ्या माझ्या वाट्याला का याव्यात? असं म्हणून चरफडत न बसता जीवनक्रमाचा एक भाग म्हणून जर त्याकडे पाहिलं तर कसोटीच्या क्षणांना सामोरं जाण्याचं बळ आपोआपच येतं.' जीवनाकडे पाहण्याचा अतिशय महत्त्वाचा असा सकारात्मक दृष्टिकोन सुचेता चापेकर मांडतात.

ही काही उदाहरणं. जेव्हा प्रश्न निर्माण होतात तेव्हा त्याची उत्तरंही निर्माण झालेली असतात. फक्त आपण ती शोधायची असतात. ती शोधण्यासाठी लागणारी प्रकाशाची वाट दाखवणारे या पुस्तकातील अनुभव खूप रंजक तरीही खूप काही शिकवणारे आहेत. त्यांच्या अनुभवातून नकळत काही प्रेरणा मिळावी, मनोबल वाढावे, 'आपली वाट आपणच शोधायची असते; त्यासाठीची पूर्वतयारी लहानवयातच करायला हवी.' हे उमगावे... अशा विविध उद्देशाने या मोठ्या व्यक्तींच्या आयुष्यातील वादळालाटांचे दर्शन घडवण्यामागचा उद्देश ! प्रत्येकालाच अशा वादळांना सामोरे जायचे असते; तेव्हा न डगमगता परिस्थितीवर स्वार होता यावे, सामोरी येणारी आव्हाने हसत पेलता यावीत यासाठी लागणारं मनोबल केवळ हे अनुभव वाचून मिळणार नाही; पण किती वेगवेगळ्या आघाड्यांवर लढण्यासाठी शारीरिक, मानसिक समर्थता, कणखरपणा, विवेकबुद्धीचा जागेपणा आपण मिळवायला हवा हे नक्कीच समजेल; म्हणून या पुस्तकाचा प्रपंच !

या पुस्तकात ज्या व्यक्तींचे लेख समाविष्ट केले आहेत त्यांनी आपल्या व्यस्त जीवनक्रमातून वेळ काढून आपले अनुभवविश्व मुलांसाठी खुले केले; त्याबद्दल आभार मानावे तितके थोडेच ! तसेच दै. सकाळ व दै. केसरी यांच्या कार्यालयाने यातील काही प्रकाशचित्रे पुनर्मुद्रित करण्यासाठी उपलब्ध करून दिली त्यांचे मन पूर्वक धन्यवाद !

- नीलिमा करमरकर

वाढळाटांचे अंतरंग

१. माझ्या छात्र जीवनातले
संस्मरणीय प्रसंग डॉ. जयंत नारळीकर ६
२. क्षमता जाणून घेण्याचे परीस क्षण प्रवीण दवणे ११
३. स्वरात स्वर मिळतांना
स्वरचि होऊन गेलो पं. भीमसेन जोशी १६
४. ती अविस्मरणीय सहल डॉ. प्र. ल. गावडे २१
५. खुल्या विद्यापीठातील शिक्षण शरद दांडेकर २६
६. गोष्ट साखरपुलाची डॉ. व. सी. ताम्हनकर ३०
७. गोवा मु तीचा रोमहर्षक क्षण भाई वैद्य ३६
८. नृत्य 'बोलके' झाले सुचेता चापेकर ४२
९. योजक तत्र दुर्लभ डॉ. मधुसूदन झंवर ४६
१०. माणुसकीवरचा विश्वास ब्रिगेडियर प्रताप जोशी ५०
११. कायनेटिकची जन्मकथा अरुण फिरोदिया ५५
१२. बिबट्याच्या रूपातील जगन्माता ... जयंतराव टिळक ६०
१३. सल उष प्रभा पागे ६३
१४. 'हृदयसम्राटाच्या हृदयीचे बोल' डॉ. नीतू मांडके ६८
१५. समाजसेवेचे असिधाराव्रत विलास चाफेकर ७४
१६. आणि मी मैफल जिंकली वीणा सहस्रबुद्धे ८०
१७. मंतरलेले दिवस मे. जन. शशिकांत पित्रे ८५
१८. चमत्काराशिवाय नमस्कार नाही पु. ग. वैद्य ९२
१९. रसिक प्रेक्षकहो मोहन जोशी ९८
२०. मोहाचा क्षण वामन प्रभुदेसाई १०४
२१. कबड्डीनेच माझे जीवन घडविले शांताराम जाधव १०८

ज्ञान प्रबोधिनीची कथा-ललित-अनुभवपर प्रकाशने

समृद्ध आशय, तज्ज्ञ लेखक, आकर्षक छपाई, माफक किंमत !

१. कथासंग्रह - दरवळ, बहर, मृद्गंध, मोहोर
किंमत - रु. ४०/- ५०/- ६०/- ६०/-
(छात्र प्रबोधनच्या अंकातील निवडक उत्कृष्ट कुमार कथांचे संग्रह)
२. कहाणी दोन भावांची रु. २५/-
(‘वेटिंग फॉर मिरॅकल्स’ वॉल्ट डिस्ने यांच्या चित्रपटाचा भावानुवाद)
३. मृदू भाव जागे होता... रु. ३०/-
(खास मुलांच्या भाववि ततील खट्ट्या-मिठ्या प्रसंगांनी सजलेल्या कथांचा संग्रह)
४. कथा झसोची रु. ६०/-
(डॉ. वसंत गोवारीकर यांनी लिहिलेली भारतीय अंतराळ संशोधन संस्थेची प्रेरणादायी कहाणी)
५. वाचलेच पाहिजे असे काही
भाग १ व भाग २ प्रत्येकी रु. २०/-
(२० वाचनीय पुस्तकांचा परिचय व ५० पुस्तकांची यादी)
६. प्रतिभेच्या प्रांतातील प्रवास रु. ५०/-
(ललित लेखन कसे करावे ? याचा मूलमंत्र देणारे,
डॉ. अशोक निरफराके यांनी प्रयोग व अनुभवातून लिहिलेले पुस्तक)

ज्ञान प्रबोधिनीची इतरही अनेक संग्राह्य प्रकाशने उपलब्ध !

संपर्क पत्ता

छात्र प्रबोधन, ज्ञान प्रबोधिनी,

५१०, सदाशिव पेठ, पुणे - ४११ ०३०.

दूरभाष क्र. - (०२०)२४४३४४७१, २४४७७६९१

आपल्या प्रत्येकाच्या आयुष्यात वारंवार, अनपेक्षितपणे
कसोटीचे प्रसंग येऊन आदळत असतात
अशा प्रसंगांमध्ये माघारी फिरणारे,
जमणार नाही म्हणून सपशेल पराभव स्वीकारणारे,
उसना आधार घेणारे किंवा बगल देऊन
तात्पुरते निसटून जाणारेच पुष्कळ असतात.
पण अत्यंत धीराने, समयसूचकतेने, आत्मविश्वासाने अन्
जिद्दने अशा प्रसंगांना सामोरे जाणारे मोजकेच !
तेच कर्तृत्वाच्या यज्ञोशिखरावर आरूढ होतात.
अशा विभिन्न क्षेत्रातील २१ कर्तृत्ववान व्यक्तींच्या आयुष्यातील
कसोटीच्या प्रसंगांचे व त्यांच्याशी दोन हात करताना
त्यांनी घेतलेल्या अनुभवांचे आत्मकथन
म्हणजे, 'आयुष्यातील वादळलाटा' हे पुस्तक!

प्रामुख्याने कुमार वयोगटासाठी लिहिलेले हे अनुभव
सर्वच वयोगटातील वाचकांना, अचानक येणाऱ्या संकटांना,
समर्थपणे सामोरे जाण्याचे बळ देईल, असा विश्वास वाटतो.

कसोटीच्या प्रसंगांना सामोरे जाण्यासाठी आवश्यक
शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक, आत्मिक
जडणघडण करण्याची स्वयंप्रेरणा
उमलत्या वयातच निर्माण होण्यासाठी
या पुस्तकाचा विशेष उपयोग होईल.

कोणत्याही परिस्थितीत हार न मानता,
कोलमडून न पडता, हतबल, निराश न होता,
उमद्या मनाने, जिद्दीने अन् विवेकाने यशस्वी होण्याचे बाळकजूही
या पुस्तकातून निश्चितच मिळेल.